

วรรณคดีทักตนา

คณาจารย์ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

วรรณคดีที่ค้นหา

ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณาจารย์ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

วรรณคดีทัศนา

กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2564.

117 หน้า

ISBN: 978-616-407-715-7

จัดทำโดย ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ออกแบบปกโดย อรรถพล ปะมะโช

จัดจำหน่ายโดย ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งแรกในรูปแบบ ebook

โดยโครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

คำนำ

หนังสือชุดฐานความรู้อักษรศาสตร์นี้ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดให้มีขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา เป็นการสนองพระราชดำริในอันที่จะให้ประชาชนมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เป็นเครื่องประดับสติปัญญาจรโลงชาติบ้านเมืองให้มีวัฒนธรรมความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านวัตถุและจิตใจไปพร้อมๆ กัน.

ต้นแบบของหนังสือชุดนี้คือ หนังสือชุด A Very Short Introduction ของ Oxford University ด้วยเหตุว่า หนังสือชุดนี้เสนอวิชาความรู้อย่างง่าย แต่เป็นหนังสือวิชาการอย่างเต็มรูป เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจใคร่รู้ศาสตร์นั้นๆ เป็นอย่างไร อีกส่วนหนึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักศึกษานักเรียน จะได้เรียนรู้และทราบว่วิชานั้นๆ ตรงที่ตนต้องการศึกษาหรือไม่ นับเป็นประโยชน์สองสถานอย่างสำคัญ คณะอักษรศาสตร์จึงเห็นว่าควรจะมีหนังสือเช่นนี้เพื่อคนไทยบ้าง ในคราวเฉลิมฉลองพระชนมายุครบ 60 พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้ชักชวนกันให้เรียบเรียงวิชาหรือหัวข้อในวิชาต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สองสถานดังกล่าวมาข้างต้น.

ขอขอบคุณคณาจารย์ผู้สละเวลา อุตสาหะพยายามเรียบเรียงความรู้ให้อ่านได้ง่าย แต่ไม่เสียเนื้อหาสาระ และขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อรุณมานะกุล ผู้รับเป็นบรรณาธิการหลักของหนังสือชุดนี้ สนองพระมหากรุณาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชูปถัมภ์ภาคคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และศาสตร์ทั้งปวง.

คุณและประโยชน์ใดอันจะเกิดมีด้วยหนังสือชุดนี้ ขอพระราชทานพระราชวโรกาสถวายเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สนองพระราชปณิธานปรารถนาให้ประชาชนชาวไทยใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา เป็นอาภรณ์ประดับสติปัญญาอันประเสริฐ บังเกิดเป็นคุณแก่บ้านเมืองสืบไป.

ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ)

เมษายน 2560

คำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่สอง

หนังสือ **วรรณคดีศึกษา** เป็นหนังสือความรู้พื้นฐานสำหรับนิสิตนักศึกษาหรือผู้ที่สนใจศึกษาทางด้านวรรณกรรมและวรรณกรรมวิจารณ์ เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่ดัดแปลงมาจากรายวิชาวรรณคดีศึกษา (Introduction to Literature) ซึ่งเป็นวิชาบังคับที่คณาจารย์ของภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบเปิดสอนให้นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วัตถุประสงค์หนึ่งของรายวิชานี้เป็นการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรม ธรรมชาติและลักษณะต่างๆ ของวรรณกรรม รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมในด้านต่างๆ เนื้อหาในเล่มนี้จึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว

ในส่วนแรกจะเป็นการปูพื้นฐานเกี่ยวกับวรรณกรรมและวรรณกรรมศึกษา รวมถึงประเภทต่างๆ ของวรรณกรรม ได้แก่ วรรณกรรมมุขตลก วรรณกรรมเสียดสี และบันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์ ส่วนที่สองจะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมในด้านต่างๆ ที่แตกต่างกันและเป็นประเด็นที่สังคมร่วมสมัยให้ความสำคัญ ได้แก่ ความเป็นชายขอบ และความพิการ และส่วนที่สามจะเป็นการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับศาสตร์และศิลปะอื่นๆ ได้แก่ จิตวิทยา ภาพยนตร์ และการแปล

ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ประเมินบทความทุกบทความในหนังสือเล่มนี้ และให้ความเห็นอันทรงคุณค่าอันทำให้บทความมีความสมบูรณ์มากขึ้น ภาควิชาฯ หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจศึกษาด้านวรรณกรรมศึกษา โดยอาจใช้เพื่อเป็นตัวอย่างแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับวรรณกรรมต่อไป

ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

สิงหาคม 2564

สารบัญ

คำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง	ก
คำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่สอง	ข
ส่วนที่ 1	
บทนำ: ปรัชญ่วรรณกรรมศึกษา	1
<i>สุรเดช โชติอุดมพันธ์</i>	
วรรณกรรมมุกตลกและวรรณกรรมเสียดสี	13
<i>ศิริพร ศรีวรกานต์</i>	
ความรู้พื้นฐานด้านบันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์	25
<i>ณัชพล บุญประเสริฐกิจ</i>	
ส่วนที่ 2	
ชายขอบในวรรณกรรม	46
<i>ชุติมา ประภาศวุฒิสาร</i>	
วรรณกรรมกับความพิการ	54
<i>ณอมนวล ทิรัญเทพ</i>	
ส่วนที่ 3	
วรรณกรรมกับจิตวิทยา	68
<i>ม.ร.ว.ก่องกาญจน์ ตะเวทีกุล</i>	
วรรณกรรมกับภาพยนตร์	85
<i>ทอแสง เขาว์ชุติ</i>	
วรรณกรรมกับการแปล	99
<i>แพรว จิตติพลังศรี</i>	
ประวัติผู้เขียนบทความ	116

บทนำ: ปรัชญาวรรณกรรมศึกษา

สุรเดช โชติอุดมพันธ์

นิยามของวรรณคดีและวรรณกรรม

วรรณคดีเป็นผลิตผลหนึ่งของวัฒนธรรมมนุษย์ เป็นงานเขียนที่ใช้จินตนาการสร้างสรรค์และสะท้อนภาพสังคมในยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง การนิยามวรรณคดีนั้นเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม ในสังคมไทยเองมีการจำแนกระหว่างคำว่า “วรรณคดี” กับ “วรรณกรรม” พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ได้นิยามวรรณกรรมตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ว่าหมายถึง “ข้อเขียนทั่วไปโดยไม่ได้พิจารณาประเมินคุณค่าว่าเป็นหนังสือดีหรือแต่งดีหรือไม่”¹ เป็นงานประพันธ์โดยทั่วไปที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการถ่ายทอด ส่วนวรรณคดีนั้นราชบัณฑิตยสถานนิยามว่าเป็น “งานประพันธ์ที่มีคุณค่าและมีวรรณศิลป์ หรือศิลปะทางการประพันธ์อย่างสูง เป็นศิลปกรรมทางภาษา ซึ่งถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการของมนุษย์ และยังบันทึกเรื่องราวของชีวิตและสังคมในแต่ละยุคสมัยไว้ด้วย”² นอกจากนั้น การจำแนกงานเขียนเป็นวรรณคดีนั้นเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาพิสูจน์ เป็นงานเขียนที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดีและมีวรรณศิลป์

ด้วยเหตุนี้เองการประเมินค่างานเขียนที่เป็นวรรณคดีจึงเกี่ยวพันกับวรรณศิลป์หรือศิลปะของการประพันธ์ด้วย พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกประพันธ์ ได้เสนอหลักเกี่ยวกับวรรณศิลป์ไว้ 6 ข้อด้วยกัน สรุปได้ดังนี้ (1) วรรณศิลป์เป็นศิลปะการถ่ายทอดและสื่อสารโดยอาศัยความชัดเจนทางภาษา (2) การถ่ายทอดดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการแสดงสิ่งที่เกิดขึ้น หากแต่ต้องแสดงความในใจของผู้ประพันธ์อีกด้วยจึงจะสมบูรณ์ (3) การสื่อสารดังกล่าวเป็นไปในแบบการแนะให้เห็นหรือเป็นแบบที่เรียกว่าการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ (4) วรรณคดีย่อมใช้ประโยชน์จากความรู้ของภาษาในการสื่อสารดังกล่าว ทั้งในแง่ของความหมายและในแง่ของเสียง (5) ความชัดเจนดังกล่าวไม่ได้อยู่ที่สาระหรือเนื้อหา หากต้องอยู่ที่เอกภาพหรือการที่ส่วนต่างๆ ของสาระของวรรณคดีรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และ (6) ส่วนต่างๆ ดังกล่าวต้องมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างดี ไม่มีส่วนใดที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ³ จะเห็นได้ว่าหลักดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวรรณศิลป์เป็นสิ่งที่ต้องผ่านการกลั่นกรองและการครุ่นคิดคำนึงของนักประพันธ์ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงจินตนาการและความสามารถของผู้ประพันธ์ที่หลอมรวมและแปลงประสบการณ์ของตนออกมาเป็นวรรณคดี นอกจากนั้น วรรณศิลป์ยังต้องกระตุ้นให้เกิดจินตภาพในโน้ตทัศน์ของผู้อ่านผู้ชมอันนำไปสู่การเร้าอารมณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความบันเทิงหรือสร้างอิทธิพลให้ผู้อ่านคล้อยตามสิ่งที่ผู้ประพันธ์ได้แนะไว้

อนึ่ง การนิยามวรรณกรรมหรือวรรณคดีนั้นแตกต่างตามบริบทเวลาและสถานที่ ในภาษาอังกฤษคำว่า “literature” ครอบคลุมความหมายของทั้งวรรณกรรมและวรรณคดี ทั้งนี้เนื่องจากคำดังกล่าวหมายรวมถึงงานประพันธ์ทั้งหมดที่เขียนขึ้นเพื่อเล่าเรื่องถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก และนำเสนอความคิดความเห็น ในแง่นี้จึงรวมงานเขียนทั้งในอดีตและปัจจุบัน นับตั้งแต่วรรณกรรมมุขปาฐะ (oral literature) ซึ่งเป็นงานประเภทที่เล่าปากต่อปาก ไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร มาจนถึงวรรณกรรมในรูปแบบกวีนิพนธ์ วรรณกรรมการละคร และนวนิยายในยุคต่อมา

¹ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2542), หน้า 445.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 458.

³พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกประพันธ์, วิทยาวรรณกรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร: แพร่พิทยา, 2514), หน้า 75-78.

ในวงวิชาการไทย การพิจารณาว่างานชิ้นหนึ่งเป็นวรรณคดีจึงมีนัยของการประเมินค่าแฝงอยู่ เนื่องจากต้องผ่านการไตร่ตรอง และวิพากษ์วิจารณ์ แนวคิดเรื่องวรรณคดีจึงสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการแสวงหาและจัดตั้งกลุ่มงานที่ได้รับการยอมรับ (canon) ซึ่งมักปรากฏในหลักสูตรการเรียนการสอนวรรณคดีทั่วไป ตัวอย่างของวรรณคดีที่ได้รับการยอมรับ ได้แก่ *รามเกียรติ์* *อิเหนา* หากเป็นงานเขียนจากตะวันตกมีอาทิ บทละครของซอโฟคลีส (Sophocles) หรือวิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) นวนิยายของเจน ออสเตน (Jane Austen) หรือกุสตาว์ ฟอลแบร์ (Gustave Flaubert) กวีนิพนธ์ของวิลเลียม เวิร์ดสเวิร์ท (William Wordsworth) งานเขียนของโยฮันน์ วอลฟ์กัง ฟอน เกอเทอ (Johann Wolfgang von Goethe) เป็นต้น ในอดีตการศึกษาของกลุ่มงานวรรณคดีที่ได้รับการยอมรับดังกล่าวมักเป็นไปในแบบเชิดชู หากแต่ในสมัยต่อมาเริ่มเกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับการประเมินค่าหรือการคัดสรรวรรณคดีในกลุ่มดังกล่าว นักวิชาการเริ่มเห็นว่าควรขยายกลุ่มงานดังกล่าวรวมถึงนักเขียนที่พำนักอยู่นอกยุโรปหรืออเมริกาเหนือ หรือนักเขียนหญิงให้มากขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมในมิติต่างๆ ไม่ให้กลุ่มงานดังกล่าวจำกัดอยู่แต่นักเขียนชายผิวขาวจากยุโรปหรืออเมริกาเหนือเท่านั้น นอกจากนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าสถาบันต่างๆ อาทิ มหาวิทยาลัย องค์กรต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เช่น วรรณคดีสโมสร สมาคมภาษาและหนังสือ หรือแม้กระทั่งรางวัลต่างๆ ที่มอบให้กับวรรณกรรมที่ถือว่าแต่งดี อาทิ รางวัลโนเบล รางวัลซีไรต์ รางวัลนายอินทร์อวอร์ด ฯลฯ ต่างมีส่วนช่วยผลักดันการเสริมสร้างกลุ่มงานดังกล่าว การขยายขอบเขตของกลุ่มงานทำให้คนเริ่มนิยมใช้คำว่า “วรรณกรรม” มากกว่า “วรรณคดี” เนื่องจากเป็นคำกลางๆ ที่ไม่แฝงนัยแห่งการประเมินค่า

ตามคติมนุษยนิยม (humanism) ซึ่งเชื่อในพัฒนาการและศักยภาพของมนุษย์ในการยกระดับชีวิตและสังคม วรรณกรรมนับเป็นประติมากรรมทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติซึ่งแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางโลกทัศน์ของผู้เขียน รวมไปถึงความสามารถในการเลือกสรรค่าและรังสรรค์สถานการณ์มาร้อยเรียงนำเสนอความคิดดังกล่าว การอ่านวรรณกรรมจึงเป็นการเข้าถึงภูมิปัญญาของมนุษย์ในรูปแบบหนึ่ง เป็นการเชื่อมโยงโลกของผู้อ่านกับโลกของผู้แต่งซึ่งอาจอยู่คนละเวลาหรือสถานที่ ในแง่การอ่านวรรณคดีนอกจากจะทำให้ผู้อ่านได้รับทราบและตระหนักถึงนัยสำคัญของเหตุการณ์และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนอกปริณิณทลส่วนตัวแล้ว ยังช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม มีความรู้สึกสงสาร เข้าใจและเห็นใจมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าในแง่นี้วรรณกรรมช่วยพัฒนาความอ่อนไหวและความรู้สึกร่วมของมนุษย์ จรรโลงใจและไม่ทำให้เรามีจิตใจที่แข็งกระด้าง นักมนุษยนิยมเชื่อกันว่ายิ่งเราอ่านวรรณกรรมมากขึ้นเท่าไร เรายิ่งได้รับการหล่อหลอมให้ดำเนินชีวิตได้ดีมากขึ้น ได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังค่านิยมที่ดีและเรียนรู้ที่จะปฏิเสธค่านิยมที่ผิดๆ อาทิ วรรณกรรมเรื่อง *สี่แผ่นดิน* ของพลตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับแม่พลอย หญิงในราชสำนัก ที่ต้องเรียนรู้ที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมไทยผ่านการเปลี่ยนแปลงถึงสี่แผ่นดินด้วยกัน การอ่านวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวนอกจากจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละช่วงแล้ว ยังกระตุ้นให้ผู้อ่านมีอารมณ์ร่วมและเข้าใจแม่พลอยที่ต้องปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจกล่าวได้ว่าในคติมนุษยนิยม วรรณกรรมมีบทบาทสำคัญคือการเป็นทั้งคันฉ่องและโคมฉาย เป็นทั้งกระจกที่สะท้อนภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและเป็นตะเกียงที่ส่องทางที่ถูกที่ควรให้ผู้อ่านได้ดำเนินตาม

อย่างไรก็ดี การศึกษาวรรณกรรมผ่านมุมมองมนุษยนิยมไม่ได้เป็นเพียงกระแสเดียวที่ได้รับการยอมรับ นักวรรณกรรมวิจารณ์แนวมาร์กซิสต์ (Marxism) ซึ่งใช้แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ในการวิจารณ์เห็นว่าวรรณกรรมอาจเป็นผลผลิตของชนชั้นหนึ่งในสังคมและอาจไม่ได้เป็นตัวแทนของความคิดของคนทั้งสังคม หากแต่เป็นความคิดของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง ในแง่นี้วรรณกรรมอาจเป็นเพียงโฆษณาชวนเชื่อที่เกิดขึ้นเพื่อปลูกฝังค่านิยมของคนชนชั้นหนึ่งๆ ในสังคมและชักชวนให้คนในชนชั้นอื่นๆ ในสังคมนั้นเชื่อตาม อาทิ วรรณกรรมเรื่อง *บ้านทรายทอง* ของ ก.สุรางคนางค์ อาจเป็นการโฆษณาชวนเชื่อให้คนในสังคมเชื่อในสภาพชนชั้นที่อยู่นิ่งและตายตัว กล่าวคือ พงมาน สว่างวงศ์ซึ่งเหมือนจะเป็นชนชั้นล่าง หากแต่ในที่สุดกลับเป็นชนชั้นสูงที่ตกกระกำลำบาก การแต่งงานระหว่างพจมานกับชายกลางจึงไม่ได้เป็นการรื้อโครงสร้างสังคมแต่เป็นการตอกย้ำให้ชนชั้นต่างๆ ดำรงอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ของตน นอกจากนั้น หากมอง

จากมติดิจิตวิเคราะห์ของซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) แล้ว วรรณกรรมอาจเป็นเพียงแค่ “ฝันกลางวัน” (daydreaming) ของผู้ประพันธ์รูปแบบหนึ่ง เป็นการจัดการกับความปรารถนาที่เกิดขึ้นจากจิตไร้สำนึก วรรณกรรมจึงเปรียบเสมือนความฝันที่เกิดขึ้นเพื่อผ่อนคลายแรงตึงเครียดอันเกิดจากการไม่สามารถตอบสนองแรงปรารถนาดังกล่าว ดังที่เออร์เนสต์ โจนส์ (Ernest Jones) ได้วิจารณ์บทละครของเชกสเปียร์เรื่อง *แฮมเล็ต* (Hamlet) ว่า การที่แฮมเล็ต ตัวละครเอกลังเลตัดสินใจไม่ถูกว่าจะฆ่าลุงของตนเพื่อล้างแค้นการฆาตกรรมบิดาของตนนั้นสัมพันธ์กับปมอีดิปส์ในตัวแฮมเล็ต เนื่องจากลุงของเขาได้บรรลุความปรารถนาที่ซ่อนเร้นของเขาคือการฆ่าบิดาเขาและครอบครองมารดาในฐานะภรรยา ดังที่ฟรอยด์ได้เคยเสนอไว้ว่าผู้ชายทุกคนย่อมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของปมดังกล่าว ด้วยเหตุนี้เองบทละครของเชกสเปียร์อาจเป็นการพยายามสะสางหรือจัดการกับปมที่อยู่ในใจของนักการละครอังกฤษก็เป็นได้

ประเภทของวรรณกรรม

วรรณกรรมสามารถจำแนกออกได้หลายประเภทคือ บันเทิงคดี (fiction) หรือบันเทิงคดีร้อยแก้ว (prose fiction) กวีนิพนธ์ (poetry) และบทละคร (drama) บันเทิงคดีหมายถึงงานเขียนที่เป็นเรื่องแต่ง ปกติมักเป็นร้อยแก้ว (prose) และแบ่งเป็นสองประเภทหลักคือนวนิยาย (novel) และเรื่องสั้น (short story) นวนิยายเป็นร้อยแก้วขนาดยาวและมักประกอบด้วยเนื้อเรื่องที่มีตัวละครหลักหลายตัว มักมีปมความขัดแย้งมากกว่าหนึ่ง และมีความซับซ้อนของเหตุการณ์และความสัมพันธ์ของตัวละคร ในทางกลับกันเรื่องสั้นมักมีขนาดสั้นกว่าและอ่านจบได้ในการอ่านรอบเดียว มักมีตัวละครน้อยกว่าและมีปมความขัดแย้งเพียงแค่ปมเดียว มีความซับซ้อนของเหตุการณ์และความสัมพันธ์น้อยกว่า กวีนิพนธ์ในทางกลับกันอาจมีขนาดสั้นกว่าและมักจะโดดเด่นในการเลือกสรรคำเพื่อสร้างจินตภาพผ่านโวหารภาพพจน์อันหลากหลาย ใช้ฉันทลักษณ์เพื่อการอ่านออกเสียงอย่างมีจังหวะจะโคน บทละครเป็นวรรณกรรมเพื่อการแสดง อาจเน้นไปที่ตัวละครเดี่ยวหรือสองสามตัว มีบทเจรจาและนำเสนอท่าทางต่อผู้ชม ทั้งกวีนิพนธ์และบทละครมีรากฐานพัฒนาการอันยาวนาน อย่างน้อยมีผู้บันทึกไว้นับตั้งแต่สมัยกรีกคลาสสิกดังเช่นในงานของกวีโฮเมอร์ (Homer) หรือซอโฟคลีส เป็นต้น

การจำแนกบันเทิงคดียังสามารถทำตามเนื้อหาได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ หากมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการฆาตกรรม อาชญากรรม และการสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดก็จะเรียกว่าเป็น **อาชญากรรมนิยาย (detective fiction)** อาทิ บันเทิงคดีของอาเทอร์ โคนัน ดอยล์ (Arthur Conan Doyle) ที่มีตัวละครนักสืบเชอร์ล็อก โฮล์มส์ (Sherlock Holmes) เป็นต้น หากมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรักระหว่างหนุ่มสาวเป็นหัวใจหลักก็อาจเรียกว่าเป็น **นิยายโรมานซ์ (romance)** ดังเช่นนวนิยายของบาร์บารา คาร์ทแลนด์ (Barbara Cartland) หรือนิโคลัส สปาร์กส์ (Nicholas Sparks) เป็นต้น ถ้ามีเนื้อหาเกี่ยวกับโลกอนาคตและการพัฒนาการของวิทยาศาสตร์ก็อาจเรียกได้ว่าเป็น **บันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์ (science fiction)** หรือที่เรียกย่อกันว่าแนวจีไฟ (sci-fi) ดังเช่น วรรณกรรมของไอแซก อสิมอฟ (Isaac Asimov) ที่มีตัวละครหุ่นยนต์ หรือวรรณกรรมของวิลเลียม กิบสัน (William Gibson) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโลกอนาคต เป็นต้น หากนวนิยายมีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ อาทิ *คูกรรม* ของทมยันตีซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการที่ญี่ปุ่นบุกเข้ามายังกรุงเทพมหานครในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง หรือ นวนิยายเรื่อง *Libra* ของดอน เดลิลโล (Don DeLillo) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับลี ฮาร์วีย์ ออสวอลด์ (Lee Harvey Oswald) ฆาตกรที่ลั่นปืนสังหารประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดีของสหรัฐอเมริกา ก็อาจนิยามได้ว่าเป็น **นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (historical novel)**

นอกจากจะจำแนกในด้านเนื้อหาแล้ว นวนิยายยังสามารถจำแนกผ่านรูปแบบได้เช่นเดียวกัน หากรูปแบบในนวนิยายเป็นการเขียนจดหมายโต้ตอบกันของตัวละคร อาทิ นวนิยายเรื่อง *Pamela* ของแซมมวล ริชาร์ดสัน (Samuel Richardson) หรือ *นิกกับพิม* ของ ว. ณ ประมวญมารค เรียกได้ว่าเป็น **นวนิยายจดหมาย (epistolary novel)** นอกจากนั้น หากนวนิยายนำเสนอเรื่องแต่งผ่านภาพ

การ์ตูนอาจเรียกได้ว่าเป็น **นวนิยายภาพ (graphic novel)** อาทิ นวนิยายเรื่อง *Maus* ของอาร์ต สปีเกลมัน (Art Spiegelman) ที่เล่าเรื่องราวความโหดร้ายของสงครามโลกครั้งที่สองและนวนิยายเรื่อง *Persepolis* ของมาร์ฌอง สตราปี (Marjane Satrapi) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความผันผวนทางการเมืองในประเทศอิหร่านที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตคนในเมือง ผู้เขียนทั้งสองต่างเป็นนักวาดภาพด้วยจึงเลือกนำเสนอผลงานการเล่าเรื่องโดยใช้ภาพการ์ตูน

ในขณะที่การจำแนกกวีนิพนธ์นั้นมักจะขึ้นอยู่กับฉันทลักษณ์ (prosody) ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของกวีนิพนธ์ซึ่งหมายถึงจังหวะ (rhythm) และสัมผัส (rhyme) ของกวีนิพนธ์ ในกวีนิพนธ์อังกฤษ จังหวะจะเกิดจากมาตรา (metre) ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการเน้นพยางค์กับการกำหนดจำนวนพยางค์ อาทิ มาตราไอแอมบ์ห้าคำ (iambic pentameter) ที่เกิดจากการคัดสรรคณะพยางค์ทั้งหมดห้าคู่ ให้พยางค์หน้าไม่เน้นส่วนพยางค์หลังเน้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้จากบทละครเรื่อง *Romeo and Juliet* ของเชกสเปียร์

~ / ~ ~ / ~ ~ / ~ ~ / ~ ~ /
 But **soft!** | What **light** | through **yon** | der win | dow **breaks?**
 ~ / ~ ~ / ~ ~ / ~ ~ /
 It is | the **east**, | and Ju | liet is | the **sun!**

ส่วนสัมผัสในกวีนิพนธ์อังกฤษหมายถึงเสียงที่คล้องจองซึ่งอาจเกิดขึ้นที่ท้ายพยางค์ก็ได้ ในขณะที่กวีนิพนธ์ไทยอาจแบ่งเป็นสัมผัสในหรือสัมผัสนอก โดยพิจารณาว่าเสียงคล้องจองกันนั้นเกิดขึ้นในกวีนิพนธ์บาทเดียวกันหรือไม่ กวีไทย เช่น สุนทรภู่ มีชื่อเสียงมากในการประพันธ์กลอนที่แพรวพราวไปด้วยสัมผัสในและสัมผัสนอก ดังเช่นในกลอนบทนี้จาก *นิราศภูเขาทอง*

ไม่เมาเหล้าแล้วแต่เรายังเมารัก	สุดจะหักห้ามจิตคิดไฉน
ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป	แต่เมาใจนี้ประจำทุกค่ำคืน

กวีนิพนธ์อังกฤษอาจจำแนกออกเป็นหลายประเภทตามรูปแบบของฉันทลักษณ์ แต่ประเภทที่มีคนนิยมอ่านและเขียนกันคือ **กวีนิพนธ์ซอนเนต (sonnet)** ซึ่งมีจุดกำเนิดจากประเทศอิตาลีและกวีหลายคนที่มีชื่อเสียง เช่น เพทราร์ก (Petrarch) และเชกสเปียร์ ได้เขียนกวีนิพนธ์ซอนเนตไว้มากมาย **กลอนเปล่า (blank verse)** เป็นกวีนิพนธ์อีกประเภทหนึ่งที่มีความนิยม กลอนเปล่าแต่ละบาทมี 10 คำและมีการเน้นเสียง 5 ตำแหน่ง มักใช้มาตราไอแอมบ์ห้าคำ ส่วน **บทร้อยกรองอิสระ (free verse)** เป็นกวีนิพนธ์ที่ไม่มีการกำหนดมาตรา หากแต่กวีสามารถเลือกจำนวนคำ จำนวนบาท และใช้สัมผัสได้โดยไม่มีกฎเกณฑ์บังคับ **บทร้อยกรองรูปธรรม (concrete verse)** เป็นกวีนิพนธ์ที่สร้างความบันเทิงได้มากเช่นเดียวกัน บทร้อยกรองรูปธรรมเป็นการเรียงตัวอักษรหรือคำให้เป็นรูปภาพหรือสิ่งของต่างๆ เป็นการผสมผสานวรรณศิลป์กับทัศนศิลป์เข้าด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่นบทร้อยกรองรูปธรรมเรื่อง “หยาดฝน” ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้

เด็ก
 คนนั้น
 มองสายฝน
 ภายนอกหน้าต่าง
 หยาดน้ำฝนจากฟ้า
 หลั่งมาเป็นสาย
 ดู ชี จ๊ะ
 ฝน
 ไส้
 สาว
 คนนั้น
 มองสายฝน
 ภายในหัวใจ
 หยาดน้ำฝนจากใจ
 หลั่งมาเป็นสาย
 ดู ชี จ๊ะ
 ฝน
 ชุ่ม⁴

นอกจากนั้น กวีนิพนธ์ยังสามารถแบ่งได้หลายประเภทหลักเมื่อพิจารณาตามเนื้อหา **ลำนำนิทาน (ballad)** เป็นกวีนิพนธ์ที่เน้นการเล่าเรื่อง อาจพิจารณาได้เป็นเพลงประเภทหนึ่งและมีการใช้สร้อยร้องซ้ำๆ ลำนำนิทานมักจะถ่ายทอดในรูปแบบวรรณกรรมมุขปาฐะในสังคมที่ผู้คนอาจยังอ่านเขียนกันไม่ได้ หากแต่มีการถ่ายทอดเป็นเพลงปากต่อปากหรือจากรุ่นสู่รุ่น ลำนำนิทานมักเน้นการดำเนินเรื่องมากกว่าการพรรณนารายละเอียดของตัวละครหรือสำรวจเบื้องลึกในจิตใจของตัวละคร ในวรรณกรรมอังกฤษ ลำนำนิทานเป็นแหล่งที่มาสำคัญของความรู้ทางตำนานคติชน อาทิ เรื่องของโรบิน ฮูด (Robin Hood) เป็นต้น ส่วน **คิตกานท์ (lyric)** เป็นบทร้อยกรองที่เป็นการเน้นถ่ายทอดความรู้สึกมากกว่าเหตุการณ์ คิตกานท์มักจะเป็นการแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความคิด การรำพึงรำพันของผู้เล่าซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องเป็นตัวกวีเอง แต่อย่างไรก็ตาม ในคิตกานท์เส้นแบ่งระหว่างกวีกับผู้เล่ามักจะแยกจากกันได้ยาก เนื่องจากกวีมักต้องการสำรวจความซับซ้อนของอารมณ์ความรู้สึกอันเกี่ยวกับความรักหรือการจากลา จุดกำเนิดของกวีนิพนธ์ชนิดนี้มักเป็นการขับร้องประกอบพิน (lyre) หากคิตกานท์ประพันธ์ขึ้นเพื่อสรรเสริญบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเรียกว่า **คังสกานท์ (ode)** ซึ่งอาจเป็นการสดุดีในโอกาสที่เป็นทางการหรือเพื่อแสดงความคิดเห็นส่วนตัวที่ชื่นชมต่อสิ่งบางสิ่ง อาทิ บทกวี *Ode to a Nightingale* ของจอห์น คีตส์ (John Keats) ที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อชื่นชมนกไนติงเกล เป็นต้น

⁴ผกาติน, “หยาดฝน,” ใน วิภา กงกะนันท์, **วรรณคดีศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2533), หน้า 33.